

LBRIS

We know
books

GARY BARWIN

**NIMIC
LA FEL,
TOTUL
BÂNTUIT**

BALADA LUI MOTL COWBOYUL

LIBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

*Poeții sunt niște farsori,
Iar farsele lor sunt atât de reale
Încât mimează până și durerea
De care o simt cu adevărat*

CHARLES BERNSTEIN (DUPĂ PESSOA)

CAPITOLUL 1

Vilnius (Vilna)

Iulie 1941

Motl. Văcar evreu. Băiatul cu pastrama. Bunicul meu.

Ca de obicei, stătea aplecat la masa din bucătărie, cu nasul său pestriț și părós pierdut între filele îngălbenite ale unei cărți, cu o farfurie cu hering pe jumătate mâncat lângă cot și o pâine cu ou tot pe jumătate mâncată lângă un sfeșnic de Sabat¹. Bătrâna lui mamă era afară, la cumpărături, acum cât mai avea vreme să facă asta.

Deci, acest Motl, era el un cititor?

Dacă venea sfârșitul lumii, el ar fi continuat să citească.

Venise sfârșitul lumii. Și el încă citea.

Așadar, ce carte era aia de trebuia s-o citească orice s-ar fi întâmplat?

Unul dintre marile romane western despre frontiera americană, bineînțeles. În ciuda faptului că știa că Hitler le adora.

– Rasa superioară ar trebui să fie la fel de curajoasă ca indienii, spunea Führerul și trimitea pe Frontul de Est cutii cu romanele lui Karl May despre nobilul sălbatic Winnetou, ca să-și inspire trupele – aceiași soldați ai destinului manifest

¹ Ziua de odihnă săptămânală în religia iudaică, care cade în a șaptea zi, aceasta fiind sâmbăta (n.tr.)

care traversau țara, cu ordine de a-i omori pe Motl, pe mama lui și pe toți ceilalți evrei.

Intenționa Motl să facă ceva în privința asta?

Da. Stătea la masă, cu gulerul gecii ponosite ridicat și pălăria ca un giulgiu pentru șoareci așezată înclinat pe capul său pământiu, și citea.

Era Motl un om de acțiune?

– Dacă a-și parca fundul pe scaun toată ziua și toată noaptea, nefăcând nimic altceva decât să citească e o acțiune, atunci e un om de acțiune, ar spune mama lui. Acțiune, nu glumă! Îmbătrânește pe zi ce trece și mă împiedic din ce în ce mai mult de el!

De ce mai citea westernul ăsta?

Pentru că Motl, acest *litvak*, acest evreu lituanian, acest *zaidie*¹ de neconceput, bunicul meu, acest cetățean al Estului Sălbatic – acea veche lume curajoasă a tristeții mereu prezente, o tristețe care tocmai devenise și mai greu de suportat – alesese viața de cowboy.

El ar fi putut fi acel *hombre*² care stătea pe scaun și își imagina că e calm, statornic și echilibrat, care rostea cât mai puține cuvinte și cât mai bine alese, făcând numai ce-și dorea și ce trebuia sub acel vast cer nepatentat al Vestului.

– Și de ce nu? zicea el. Chiar așa, viața mea să nu însemne nimic în afară de disperarea absolută și speranța clocotitoare a unui evreu bătrân, prea slab ca să mai poată face ceva pentru ca naștii să nu-l facă borș? Eu aleg să mă consider un cowboy față-palidă-melancolic, un așkenazi³ donquijotesc pe un cal sălbatic, călărind prin Ostland. La fel cum a zis

¹ Bunic – din lb. ebraică (n.tr.)

² Bărbat – din lb. spaniolă (n.tr.)

³ Grup de evrei stabiliți în Evul Mediu în țările germanice; au migrat apoi spre estul și vestul Europei. (n.tr.)

mama când i-am spus că vreau să mă fac doctor: „Mazel tov¹, Motl! Nimic nu e imposibil atunci când visezi“.

Ar spune:

– Care este diferența dintre un vâcar evreu și o pastramă de vită? Pălăria. Și sentimentul de vid ca un butoi spart. Carnea de vită nu simte niciodată acest vid, cel puțin până când nu devine pastramă. Dar cowboyul, cowboyul continuă să călărească. El nu se uită înapoi. Într-un final, dacă are noroc, își tăbăcește și el pielea și simte doar ce simte pastrama.

Motl. Cetățean al Vilnei. Un sac de dureri și de regrete.

La vârsta de patruzeci și cinci de ani, avea deja o istorie. Ca evreu lituanian, fusese conservat în ea.

Dar, deși nici el și nici mama lui nu știau la vremea respectivă, ceva se schimbase. Undeva adânc în mina supra-solicitată a imaginației lui, hotărâse că va pleca într-o aventură periculoasă, de data aceasta aleasă de el. Se va urca pe calul său și va călări.

Și va avea un copil.

Chiar și la vârsta lui.

Și va evita să fie omorât. Uneori ești nevoit să-ți aperi singur pielea, atunci când ești evreu.

A doua zi, s-a dus la bărbier. Până și un bărbat în toată firea ar ceda în fața insistențelor mamei sale de a se îngriji, dacă altfel ea nu i-ar da de mâncare. Cu ochii închiși, o reverie texană plutindu-i prin minte precum mirosul unui foc de tabără, Motl s-a lăsat pe spate în scaunul roșu, așteptând să fie bărbierit.

Dar apoi:

¹ „Felicități!“ sau „Noroc!“ – din lb. ebraică (n.tr.)

– Sub un prosop fierbinte, un văcar poate să aibă gânduri mărețe, dar pentru a acționa, trebuie să se ridice, a zis el.

S-a ridicat.

Pentru o clipă, prosopul a rămas atârnat de fălci, ca barba unui Moș Crăciun iudaic, ca mai apoi să cadă.

– Bărbier, a spus Motl. Trebuie să profit de aceste ultime zile cât încă mai există speranța supraviețuirii.

Bărbierul nu a zis nimic și a rămas cu lama udă între degetele tremurânde.

– Cabaliștii vorbesc despre repararea lumii, despre vindicarea a ceea ce este rupt. A venit vremea mea, a rostit Motl, uitându-se în jurul aceluia palat plin de păr și de mustăți, acel magazinaș al evreilor.

– Bărbier, îți mulțumesc, pentru că am învățat multe sub al tău prosop!

Tuns și ras.

...Se aștepta bărbierul Shmuel să fie plătit?...

Două monede.

I-a aruncat Motl aceste două monede înainte de plecarea sa intempestivă?

Nefiind nici bărbierit și nici tuns, doar a făcut cu mâna, gonind către soarele strălucitor din Shnipishok, acea regiune a Vilnei al cărei nume sună precum lamele unei foarfeci. A alergat pe străzile acesteia, căutând să afle posibilități de evadare.

L-a fugărit Shmuel cu lama lui?

Să spunem că a fost pe aproape.

În acea zi, în vreme ce prosopul îi cădea de pe bărbia zbrălită, Motl s-a privit dincolo de aparența sa neîngrijită, fix în inima lui destul de greu încercată și totuși rezistentă. A înțeles că aceasta ar putea regenera întocmai ca fundul neted al unui prunc. Cum? Și-a adus aminte că a mai rămas un mijloc prin care putea să devină procreator și astfel, părinte. În aceste

vremuri de crime și pierderi, să procreezi ar însemna să reînnoiești viața. Ar fi o alinare pentru lumea aceasta care, deși sfâșiată, încă rezistă. Ar putea spune copilului său, dar și pentru sine:

– Merită să te naști în lumea asta! Chiar merită!

Și această paternitate ar implica acele obiceiuri și contorionări cunoscute încă de când strămoșii noștri au început să se înmulțească?

Nu.

Dar mai întâi, trebuia să își recupereze vechea șă de la o mamă veșnic nemulțumită și amândoi să galopeze dincolo de gheena iadului Einsatzgruppen¹ în care avea să se transforme Vilna în curând.

Cavaleria era pe drum, sau – cu imaginația revigorată de cărțile lui Karl May – își inchipuiau mai degrabă că erau ei înșiși niște elfi arieni ai câmpiilor, viteji din Țara Rinului cu burta cât șase cutii de ștrudele.

Niște verze nobile.

Veneau să își conducă banda lor de lakota² lituanieni împotriva „stelelor galbene”³ fără niciun Dumnezeu, localnici încântați că aveau scuza potrivită pentru o manifestare antisemită.

Pe lângă asta, dacă un văcar tânăr urma să pornească în călătoria vieții lui, pe cine altcineva putea să ia cu el dacă nu pe mama sa?

Dar mai întâi, înainte de a recupera această mamă, trebuie să ne întoarcem în timp, cu aproape douăzeci de ani în urmă, și să vorbim despre „bijuteriile” familiei, pentru că, la urma urmei, de acolo pornesc toate drumurile.

¹ Grupare paramilitară formată de Heinrich Himmler, condusă de SS trunite și în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (n.tr.)

² Trib de indieni (n.tr.)

³ Evreii din Europa au fost forțați de naziști să poarte o stea galbenă care să le arate identitatea de evrei (n.tr.)

CAPITOLUL 2

Siberia

August 1915. Cu douăzeci și șase de ani în urmă

Primul Război Mondial. Sânge, foc și fum înălțându-se. La fel ca mulți alți *litvaki*, Motl, în vârstă de nouăsprezece ani, și familia lui au fost exilați în Siberia, departe de Zona de Rezidență¹. Haos și consternare la plecare. *Litvakii* din *shtetl*² și orașe au primit ordin să plece până la răsărit, altfel riscând să fie împușcați. Panica împachetării. Căutarea de căruțe. Totul a fost strâns în care țărănești închiriate. Motl a fost trimis să salveze sulturile Tora din casa de studiu de la sinagogă. Toate au fost înfășurate în hainele rudelor moarte și apoi îngropate sub posesiunile familiilor exilate. Strângeri de mâini. Plânsete. Mama lui plângea, frângându-și mâinile. Bocete în fiecare casă. Într-un final, la gară, au fost încărcăți premonitoriu în vagoane de animale. Boli și foamete pe drum. Copii, bătrâni. Părinți. Casele incendiate în urma lor.

– Uneori mă gândesc că ar fi fost mai bine dacă noi evreii nu ne-am fi născut niciodată, spunea Motl. Dar cine să aibă atâta noroc – poate unu la un milion?

¹ Regiune de vest a Imperiului Rus, care a existat în perioada 1791-1917 unde era permisă rezidența permanentă a evreilor. (n.tr.)

² Termen evreiesc pentru orașele mici cu populație așkenazi (n.tr.)

„Petreceri de bun-venit“ la sosire: pogromuri.

Dar unii au supraviețuit. Motl a supraviețuit:

Munții Urali. Marginea Siberiei. La o mie șase sute de kilometri spre est. Motl și familia lui au locuit într-o cocioabă deteriorată, dormind toți laolaltă într-o singură cameră cu pereții crăpați, ca într-o colibă din prerie. Motl, mama lui, tatăl, sora Chaya, verișorii Hershel și Pinchas, și mătușa lui, Anya. În fiecare dimineață, bunicii lui, Abe și Faigel, se trezeau tușind cu sânge și flegmă, chinându-se cu plămânii bolnavi.

– Of, *Gott*¹, dacă tot mă pedepsești, măcar adu-mi aminte de ce, ca să pot să mă bucur de amintiri! implora Abe.

Alte cocioabe aglomerate în jur, doar veriverite afară, iar înăuntru frigul năprasnic intra printre stinghii. Nimic care să amintească de preria pustie, doar depărtarea de casă.

Motl, gingaș și nedumerit, stă la soare lângă un râu involburat și citește un western. Un tânăr din sat, ce rătăcește prin preajmă, ia un băț gros de pe pământul plin de bețe, îl ridică deasupra capului lui Motl, intenționând să-i facă cunoștință creierului lui Motl cu aerul de afară.

O umbră trece peste pagină. Un vultur care dă târcoale? Mâna întârziată a unui redactor? Motl se întoarce la timp pentru a-și ridica propria mână, bățul devenind o încețoșare descendentă care se rupe în palma lui deschisă. Motl se ridică, se întoarce, smulge bățul din mâna proprietarului său, își pierde echilibrul, se răstoarnă peste tânăr și-l trânteste la pământ. Motl, căzând, își întinde brațele pentru a se sprijini, iar bățul, încă strâns între mâinile sale, se întinde pe gâtul subțire al săteanului, ca un semn cu un deget de tăiere a gâtului.

Motl, dezmeticit în parte datorită acestei coregrafii, accidentală și abilă, într-o cădere comică de arte marțiale, se uită

¹ Dumnezeu (n.tr.)

în ochii tânărului, surprins și temător, și își aduce aminte de cuvintele nostime ale eroului din western, acum căzut în iarbă ca o pasăre rănită.

– „Un războinic ar trebui să sufere durerea în tăcere. Dar tu... poți să țipi dacă vrei.“

Săteanul care gâfâia încă nu a putut să folosească opțiunea. Apoi, de pe cărare, un soldat într-o manta mare l-a întrebat:

– Evreu?

– Da... eu...

– Litvak?

– Da.

Cuvintele singure, dacă nu sunt rostite în chinurile pasiunii, rareori aduc fericire.

– Ridică-te! Mergi chiar acum la Golubkov!

Motl s-a ridicat în picioare și și-a scuturat murdăria de pe pantalonii uzați. Avea să fie schilodit sau legat de mâini și de picioare ca să fie bătut într-o pușcărie de brutele astea țariste? L-a lăsat pe tânărul sătean cu bățul într-un echilibru delicat pe gâtul lui slab. Mort? Inconștient? Numai vulturii ar fi putut ști cu siguranță.

Soldatul l-a condus pe Motl de-a lungul râului până la o clădire scundă de piatră, în fața căreia stătea un căpitan rus, bând ceai la mica masă acoperită cu dantelă.

– Țta cine e? a întrebat căpitanul.

Același soldat l-a salutat, a murmurat câteva cuvinte în urechea cărnăasă a căpitanului, după care l-a împins pe Motl înainte.

– Golubkov, a zis căpitanul, prezentându-se lui Motl.

Tonul lui condescendent și grețos l-a făcut pe Motl să simtă nevoia arzătoare de a se spăla. Golubkov a ridicat ceașca de ceai la buzele fucsia, sorbind delicat, ca zgomotele agoniei unei muște pe cale de a se îneca.

– Poate te trimit într-un loc unde să-ți înghete scula în micul tău samovar¹ evreiesc! Sau poate, a spus el, așezând cu zgomot ceașca pe farfurie, ai putea să fii util! Nu ne place ca evreii să creeze probleme. Decât dacă le cerem noi. Deci...

A făcut o pauză ca să ridice capacul unei zaharnițe din argint, punând grămezi de zahăr în lichidul din ceașcă.

– Peste două săptămâni, dușmanii – dușmanii Țarului Nicolae și ai Mamei noastre Rusia, dușmani ai acestui război necesar – se vor aduna într-un sat departe de aici ca să urzească planuri. O să participe la o conferință socialistă secretă pentru a pune la cale căderea Europei. E secretă, doar că spionii noștri ajung chiar și în munți. Se vor întâlni în Elveția – în Zimmerwald –, în umbra Alpilor, acolo unde cântă măcăleandrii și ciocârliile. Marxștii ăștia execrabili vor pretinde că sunt pasionați de ornitologie și că participă la o conferință despre păsări. Tu o să te duci acolo și o să omori pe cine poți. Va fi acolo Vladimir Ilici Ulianov, cunoscut ca Lenin, și va fi și Troțki.

– Dar ce știi eu despre cum să ucizi oameni? De ce mă alegeți pe mine și nu un soldat sau un spion?

– Tu nu ești important, așa că nu am nimic de pierdut, i-a răspuns căpitanul. Cu excepția banilor. Am pus bani pe un mic pariu. Azi-noapte, la clubul ofițerilor, am pariat că oricine, absolut oricine, până și un evreu, ar fi în stare să îl asăzineze pe unul dintre netoții ăștia bolșevici – e mai mult gura de ei. Iar tu, prietene, ești exact genul de „oricine“ de care eu am nevoie! Soldatul aici de față mi-a spus că ai mânăuit un băț cu o tehnică surprinzătoare. Mă bazez pe tine să ai succes ca să îmi câștig pariul. La fel și Mama Rusia. Dar bineînțeles că i-am trimis și pe alții în dimineața asta. Mulți vânători și o găscă garantează o cină bună.

¹ Vas de metal folosit pentru fierberea apei (n.tr.)

URDIS

We know

A continuat:

- Să îți intre bine în cap că suntem interesați de socialiștii aștia! Ne interesează foarte mult să fie împușcați. Și să știi asta, tinere camarad: dacă nu reușești, îți omorăm întreaga familie!

Golubkov a ridicat din nou ceaiul la buzele fucsia și a băut, alungându-i cu un gest.

CAPITOLUL 3

Din Siberia în Zimmerwald

August-septembrie 1915

Până să se facă după-amiază, Motl se afla într-un tren care traversa Rusia spre vest. Avea la el brânză imperială, murături căzăcești, o pereche în plus de chiloți țariști și westeritul umed, pe care i-a fost permis să îl recupereze după ce l-a scăpat în râu. După câteva zile de călătorie, trenul s-a apropiat de granița de la Ternopil, abia de curând cucerit de Puterile Centrale. Trei bărbați în paltoane, toți cu mustăți ca blana unei marmote ciufulite, s-au urcat în vagon și au năvălit amenințător peste pasagerii de lângă Motl. S-au uitat cu ochi blânzi, dar hotărâți la toată lumea până când au plecat toți, în afară de Motl. Apoi s-au așezat.

- Noi stăm jos, au spus, ca și cum ar fi revendicat realitatea pentru ei înșiși.

Din interiorul unuia dintre paltoane a fost scoasă vodcă. O ploscă argintie cu model de solzi a fost trecută dintr-o mână groasă în alta.

- Pentru Țarul Nicolae! au închinat ei.

I-au dat-o apoi lui Motl, care nu a avut încotro și a luat o înghițitură complice din băutura ce-i ardea stomacul.